

Odlučivanje suda po službenoj dužnosti

Članak 413.

(1) Sud će odlučiti po službenoj dužnosti s kojim će roditeljem dijete stanovati, o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta:

- 1. odlukom kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi te u drugim slučajevima razdvojenog života roditelja ili**
- 2. odlukom o utvrđivanju ili osporavanju majčinstva ili očinstva kada je donošenje ove odluke, s obzirom na ishod parnice i okolnosti slučaja, moguće i potrebno.**

(2) Sud može odlukom iz stavka 1. ovoga članka:

- 1. ograničiti ili zabraniti ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem sukladno članku 123. ovoga Zakona**
- 2. odrediti da se osobni odnosi s djetetom ostvaruju pod nadzorom stručne osobe sukladno članku 124. ovoga Zakona**
- 3. izreći mjeru za zaštitu prava i dobrobiti djeteta kad je to prema okolnostima slučaja potrebno i**
- 4. odlučiti o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s maćehom ili očuhom ako su u trenutku prestanka bračne zajednice živjeli zajedno i brinuli se o djetetu.**

I. Spor o roditeljskoj skrbi kao adhezijski, pridruženi spor (st. 1.)

Odredbama čl. 413. st. 1. ObZ-a propisano je oficijelno adhezijsko odlučivanje suda o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati, o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor kao glavni. Slična rješenja bila su sadržana u odredbama čl. 294., čl. 300. te čl. 301. ObZ-a 2003. Pritom treba istaknuti da ObZ 2015 ne poznaje institut ostvarivanja roditeljske skrbi nakon punoljetnosti (v. čl. 163. ObZ 2003). Prema ObZ-u 2015, ako je punoljetna osoba lišena poslovne sposobnosti, roditelj se može imenovati za skrbnika (v. čl. 247. st. 2. ObZ 2015). Roditelj dakle ima položaj skrbnika. Skrbnik, prema ObZ-u 2015, ne ostvaruje roditeljsku skrb nakon punoljetnosti. U kontekstu tih konceptualnih promjena, ObZ 2015 ne propisuje ni oficijelne ovlasti i dužnosti suda da u sklopu bračnog spora, maternitetskog odnosno paternitetskog spora odluči o tome s kojim će roditeljem punoljetno dijete koje je lišeno poslovne sposobnosti odnos-

no nad kojim se ostvarivala roditeljska skrb u smislu ObZ-a 2003 nakon punoljetnosti živjeti i o roditeljskoj skrbi te njegovu uzdržavanju (za uređenje prema ObZ-u 2003 v. Alinčić *et al.* (2013): 414-415, 420-423; Triva i Dika (2004): 769-770, 779, 782).

Također, izvršene su određene izmjene koje se tiču taksativno navedenih slučajeva kad će sud donijeti odluku o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i o drugim sadržajima roditeljske skrbi te uzdržavanju djeteta odnosno onih koje se tiču slučajeva kad sud može donijeti tu odluku ako smatra da je to s obzirom na ishod parnice i okolnosti slučaja moguće i potrebno.

Prema čl. 413. st. 1. ObZ-a 2015, sud će odlučiti po službenoj dužnosti o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati, o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta: **(1)** odlukom kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi i u drugim slučajevima razdvojenoga života roditelja te **(2)** odlukom o utvrđivanju ili osporavanju majčinstva ili očinstva kada je donošenje te odluke, s obzirom na ishod parnice i okolnosti slučaja, moguće i potrebno.

(1) Promatrajući bračne sporove, sud će o pitanjima roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta odlučiti ne samo onda kad presudom utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi, već i u drugim slučajevima, dakle i kad bi presudom utvrdio da brak postoji ili odbio zahtjev za poništaj ili pak razvod braka, ako bi utvrdio okolnosti razdvojenog života roditelja te mogućnost i potrebu donošenja takve odluke (*arg. ex* čl. 413. st. 1. t. 1. i t. 2. ObZ 2015). Pritom bi sud trebao uzeti u obzir i okolnosti je li već u tijeku samostalni postupak u sporu o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa (v. čl. 194. st. 3. ZPP), odnosno postoji li već pravomoćna odluka o tim pitanjima (v. čl. 333. st. 2. ZPP), koja bi priječila mogućnost pokretanja postupka i raspravljanja o tim pitanjima u sklopu bračnog spora, naravno, uzimajući u obzir i načelo promijenjenih okolnosti.

Sud bi mogao u sklopu bračnog spora kao glavnog donijeti i odluku o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa kojom bi izmijenio prethodno (pravomoćno odnosno ovršno) uređenje tih pitanja. Ako bi u tijeku bio već prije pokrenut postupak u sporu o roditeljskoj skrbi, ostvarivanju osobnih odnosa i/ili uzdržavanju djeteta, pravila o litispendenciji u načelu bi priječila (oficijelno) pokretanje postupka i raspravljanje o tim pitanjima uz bračni spor kao glavni. U tom smislu treba istaknuti da ObZ 2015 propisuje spajanje postupka s postupkom u bračnom sporu (v. komentar uz čl. 412. ObZ 2015).

Pridruženo uz bračni spor sud bi mogao odlučiti i o uzdržavanju maloljetnog djeteta, treba uzeti i o isplati naknade za uskraćeno uzdržavanje za pet godina unazad od nastanka tog prava pa do podnošenja tužbe (*arg. ex* čl. 413. st. 1. u vezi s čl. 289. ObZ 2015). Pritom bi pretpostavke postojanja prava odnosno obveze uzdržavanja morale postojati od trenutka nastanka obveze pa do trenutka podnošenja tužbe (okolnost maloljetnosti djeteta, odnos roditeljstva, okolnost da roditelj nije pridonosio za uzdržavanje djeteta). Također, ako bi bila riječ o parnici radi utvrđivanja roditeljstva, treba uzeti da bi dijete imalo pravo i na isplatu naknade za uskraćeno uzdržavanje za pet godina unazad do podnošenja tužbe. To shvaćanje polazi od stajališta da je odluka o utvrđivanju očinstva odnosno majčinstva, po svojoj prirodi, deklaratorna odluka s parakonstitutivnim učincima (v. Triva i Dika (2004): 781-782).

Odredbom čl. 289. st. 2. ObZ-a 2015 izrijekom je propisano da se visina obveze uzdržavanja može odrediti u skladu s odredbama čl. 314. ObZ-a, koje određuju obvezu ministra nadležnog za poslove socijalne skrbi da odukom propiše minimalne novčane iznose za uzdržavanje maloljetnog djeteta i tablice o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta u skladu s dobi djeteta, prihodima roditelja obveznika uzdržavanja prema platnim razredima i prosječnim troškovima života u Republici Hrvatskoj. Stoga treba uzeti da bi se pri određivanju iznosa naknade za uskraćeno uzdržavanje potrebe djeteta ocjenjivale uzimajući u obzir propisane odluke ministra nadležnog za poslove socijalne skrbi koje su vrijedile u relevantnom razdoblju, i to prema tadašnjoj dobi djeteta (*arg. ex* čl. 289. st. 2. ObZ 2015). Prilikom određivanja visine iznosa naknade za uskraćeno uzdržavanje, međutim, treba procijeniti ne samo potrebe djeteta već i mogućnosti obveznika uzdržavanja (v. čl. 307. ObZ 2015). Ukupne mogućnosti obveznika uzdržavanja prosuđivale bi se s obzirom na trenutak zaključenja glavne rasprave (*arg. ex* čl. 313. st. 1. ObZ 2015), kao trenutak na koji se odnosi sudska odluka (o trenutku na koji se odnosi pravomoćnost odluke v. Triva i Dika (2004): 656-657).

Treba istaknuti da se adhezijski, pridruženo uz bračni spor ne bi moglo odlučivati i o uzdržavanju punoljetnog djeteta (*arg. ex* čl. 409. st. 1., čl. 414., čl. 313. st. 1. ObZ 2015). O uzdržavanju punoljetnog djeteta moglo bi se odlučivati samo u samostalnom sudskom postupku (v. čl. 290. ObZ 2015).

(2) Također, okolnost hoće li sud u maternitetskim i paternitetskim sporovima oficijelno adhezijski odlučivati o pitanjima s kojim će rodite-

ljem djetete stanovati, o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta ovisi o tome je li donošenje te odluke, s obzirom na ishod parnice i okolnosti slučaja, moguće i potrebno (*arg. ex* čl. 413. st. 1. t. 2. ObZ 2015). Različito od spora radi razvoda braka (v. čl. 379. ObZ 2015), treba istaknuti da Zakonom kao posebna procesna pretpostavka maternitetskog odnosno paternitetskog spora nije propisano sudjelovanje stranaka u obveznom savjetovanju. Stoga oficijelnom odlučivanju o pitanjima s kojim će roditeljem djetete stanovati, o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta, ako bi bilo mjesta donošenju takvih odluka uz maternitetski odnosno paternitetski spor ne bi prethodilo obvezno savjetovanje. Unatoč tomu, treba uzeti da bi sud mogao tijekom maternitetskog odnosno paternitetskog spora za pitanja roditeljske skrbi i njezina ostvarivanja strankama predložiti obiteljsku medijaciju ako bi procijenio da za to postoje odgovarajući uvjeti (*arg. ex* čl. 338. st. 2. ObZ 2015), pa i donijeti odluku o tim pitanjima na temelju sporazuma stranaka ako bi našao da je taj sporazum u skladu s dobrobiti djeteta (*arg. ex* čl. 420. ObZ 2015).

Treba uzeti da bi oficijelna ovlast i dužnost suda da odluči o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa te uzdržavanju djeteta bila konzumirana donošenjem presude u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu (*arg. ex* čl. 413. st. 1. ObZ 2015). Stoga, ako je sud propustio oficijelno odlučiti o navedenim pitanjima, o njima ne bi mogao oficijelno odlučiti donošenjem dopunske presude u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu (*arg. ex* čl. 413. st. 1. ObZ 2015; v. čl. 339. ZPP). Mogućnost suda da dopunskom presudom odluči o pitanjima roditeljske skrbi, ostvarivanja osobnih odnosa te uzdržavanju djeteta, međutim, postojala bi kad je koja od stranaka (roditelji ili djetete zastupano po posebnom skrbniku) postavila takav zahtjev tijekom bračnog, maternitetskog odnosno paternitetskog spora (*arg. ex* čl. 409. st. 1. u vezi s čl. 413. st. 1. ObZ 2015; *arg. ex* čl. 346. ObZ 2015 u vezi s čl. 339. ZPP), a sud je o tom zahtjevu propustio odlučiti (o dopunskoj presudi u redovnom postupku v. više u Triva i Dika (2004): 592-594; Dika (2013a): 157-184).

S obzirom na pravne lijekove, odluka u adhezijskom sporu o roditeljskoj skrbi, ostvarivanju osobnih odnosa i uzdržavanju djeteta bila bi samostalna te bi se protiv nje mogli podnositi oni pravni lijekovi koji su propisani za postupak u kojem se inače odlučuje o tim pitanjima (v. komentar uz čl. 422. ObZ 2015).

II. Ostali adhezijski postupci uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor kao glavni (st. 2.)

Prema čl. 413. st. 2. ObZ-a 2015, sud može oficijelno, adhezijski uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor odlučiti (i) o: **(1)** ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem u skladu s odredbama čl. 123. ObZ-a 2015 ako bi to bilo nužno radi zaštite dobrobiti djeteta, **(2)** odrediti da se osobni odnosi s djetetom ostvaruju pod nadzorom stručne osobe u skladu i uz ispunjenje pretpostavaka iz odredaba čl. 124. ObZ-a 2015, **(3)** izricanju mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta kad je to prema okolnostima slučaja potrebno te **(4)** ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s maćehom ili očuhom, ako su u trenutku prestanka bračne zajednice živjeli zajedno i brinuli se o djetetu.

Riječ je o stvarima o kojima se inače odlučuje u izvanparničnom postupku, a o kojima sud može oficijelno, pridruženo odlučiti u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu ako su za to ispunjene pretpostavke iz ObZ-a 2015. Treba uzeti da bi oficijelna ovlast i dužnost suda da odluči o navedenim stvarima, izvanparničnim po svojoj prirodi, bila konzumirana donošenjem presude u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu (*arg. ex* čl. 413. st. 2. ObZ 2015). Stoga, ako je sud propustio oficijelno odlučiti o navedenim pitanjima, o njima ne bi mogao oficijelno odlučiti donošenjem dopunske presude u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu (*arg. ex* čl. 413. st. 2. ObZ 2015; v. čl. 339. ZPP).

(1) Prema odredbama čl. 123. ObZ-a 2015, sud može, među ostalim, u presudi donesenoj u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu iznimno ograničiti ili zabraniti pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom ako bi to bilo nužno radi zaštite dobrobiti djeteta. Kad sud donosi tu odluku o ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom, dužan je ispitati postoji li mogućnost poduzimanja blažih mjera zaštite dobrobiti djeteta, voditi računa da ograničenje ili zabrana budu razmjerni potrebi da se zaštiti dobrobit djeteta te, posebice, obrazložiti nužnost ograničenja ili zabrane ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom. Odlukom se ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom može ograničiti ili zabraniti na određeno ili na neodređeno vrijeme (čl. 123. st. 3. ObZ 2015).

U adhezijskom postupku koji bi se vodio uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor, stranke u postupku bile bi, uz roditelje i dijete, u načelu zastupano po posebnom skrbniku (*arg. ex* čl. 240. st. 1. t. 2., čl.

414. st. 2. ObZ 2015), i centar za socijalnu skrb (*arg. ex* čl. 354. st. 2. t. 6., čl. 479. st. 7. ObZ 2015). U adhezijskom postupku o mjeri ograničenja ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem u kojem centar za socijalnu skrb ima položaj stranke, centar je ovlašten iznositi činjenice koje druge stranke nisu navele, predlagati dokaze i podnositi pravne lijekove protiv dijela odluke u kojem se odlučuje o toj mjeri (čl. 354. st. 3. ObZ 2015). U odnosu na pravne lijekove, odluka o ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem bila bi samostalna te bi se protiv nje mogli podnositi oni pravni lijekovi i zbog razloga koji su propisani za samostalni izvanparnični postupak u kojem se inače odlučuje o toj mjeri.

(2) Prema odredbama čl. 124. ObZ-a 2015, sud može, među ostalim, u presudi donesenoj u bračnom, maternitetskom odnosno paternitetskom sporu odrediti da se osobni odnosi djeteta s roditeljem ostvaruju pod nadzorom stručne osobe koju imenuje centar za socijalnu skrb. U dijelu izreke presude kojom se određuje mjera sud određuje i vrijeme te mjesto ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem koje mora biti prikladno za dijete, a može se odrediti i nazočnost drugog roditelja ili djetetu bliske osobe. Pritom se mjera ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem pod nadzorom stručne osobe može odrediti samo privremeno, u trajanju do šest mjeseci računajući od dana kada centar za socijalnu skrb imenuje osobu koja će obavljati nadzor nad ostvarivanjem osobnih odnosa (čl. 124. st. 3. ObZ 2015). U adhezijskom postupku koji bi se vodio uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor stranke u postupku bile bi, uz roditelje i dijete, u načelu zastupano po posebnom skrbniku (*arg. ex* čl. 240. st. 1. t. 2., čl. 414. st. 2. ObZ 2015), i centar za socijalnu skrb (*arg. ex* čl. 354. st. 2. t. 6., čl. 479. st. 7. ObZ 2015). U adhezijskom postupku o mjeri ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem pod nadzorom stručne osobe u kojem centar za socijalnu skrb ima položaj stranke centar je ovlašten iznositi činjenice koje druge stranke nisu navele, predlagati dokaze i podnositi pravne lijekove protiv dijela odluke u kojem se odlučuje o mjeri (čl. 354. st. 3. ObZ 2015). S obzirom na pravne lijekove, odluka o mjeri ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem pod nadzorom stručne osobe bila bi samostalna te bi se protiv nje mogli podnositi oni pravni lijekovi i zbog razloga koji su propisani za samostalni izvanparnični postupak u kojem se inače odlučuje o toj mjeri.

O mogućnosti produljenja mjere ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem pod nadzorom stručne osobe za daljnjih šest mjeseci v. odred-

bu čl. 124. st. 4. ObZ-a 2015. Ako je mjera ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem pod nadzorom stručne osobe određena u pridruženom postupku uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor kao glavni, treba uzeti da bi se prijedlog za produljenje te mjere, i to prije isteka roka od šest mjeseci na koji je ona određena, podnosio sudu u izvanparničnom postupku (*arg. ex* čl. 124. st. 1. i 4. ObZ 2015). Po isteku toga roka, nadzor nad ostvarivanjem osobnih odnosa ne može se više produljiti, već se mora izreći druga odgovarajuća mjera (npr. zabrana izravnoga ostvarivanja osobnih odnosa uz određivanje mogućnosti neizravnoga komuniciranja ili zabrana bilo kojega oblika ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom) ili se donosi odluka o ostvarivanju osobnih odnosa bez nadzora (tako Vlada Republike Hrvatske (2015): 222).

Na temelju pravomoćne odluke suda o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta pod nadzorom, centar za socijalnu skrb rješenjem će imenovati stručnu osobu (voditelja nadzora) pod čijim će se nadzorom ostvarivati osobni odnosi djeteta s roditeljem (čl. 124. st. 5. ObZ 2015). Centar za socijalnu skrb rješenjem će razriješiti voditelja nadzora ako neuredno ispunjava svoje obveze te imenovati novog voditelja nadzora (čl. 124. st. 6. ObZ 2015). Protiv navedenih rješenja centra za socijalnu skrb može se izjaviti žalba ministarstvu nadležnom za socijalnu skrb. Žalba ne odgađa izvršenje rješenja (čl. 124. st. 7. ObZ 2015).

Stručna osoba koja obavlja nadzor nad ostvarivanjem osobnih odnosa djeteta s roditeljem ima pravo na naknadu za obavljanje nadzora, kao i na naknadu opravdanih troškova prijevoza koji nastanu u provođenju nadzora (čl. 124. st. 8. ObZ 2015). U provedbi ObZ-a 2014 bio je donesen Pravilnik o provođenju nadzora nad ostvarivanjem osobnih odnosa djeteta i roditelja te objavljen u NN RH, 106/2014. Prema prijelaznim i završnim odredbama ObZ-a 2015, taj Pravilnik ostaje na snazi do stupanja na snagu novog, donesenog u provedbi ObZ-a 2015 (v. čl. 560. st. 1. ObZ 2015). V. Pravilnik o provođenju nadzora nad ostvarivanjem osobnih odnosa djeteta i roditelja (NN RH, 106/2014).

(3) Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koje sud može odrediti u adhezijskom postupku uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor kad je to prema okolnostima slučaja potrebno jesu: **(a)** privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi u skladu s odredbama čl. 150. - 153. ObZ-a 2015, **(b)** zabrana približavanja djetetu u skladu s odredbama čl. 154. ObZ-a 2015, **(c)** oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi

o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, u skladu s odredbama čl. 155. - 163. ObZ-a 2015, **(d)** povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji, u skladu s odredbama čl. 164. - 169. ObZ-a 2015 te **(e)** lišenje prava na roditeljsku skrb u skladu s odredbama čl. 170. - 177. ObZ-a 2015. Također, sud bi mogao u adhezijskom postupku uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor, kad je to prema okolnostima slučaja potrebno, odrediti i mjere za zaštitu imovine i imovinskih prava djeteta (*arg. ex* čl. 413. st. 2. t. 3. ObZ 2015), **(f)** lišenje prava roditelja na upravljanje djetetovom imovinom i prava na zastupanje djeteta u imovinskim stvarima u skladu s odredbama čl. 178. st. 2. te čl. 179. ObZ-a 2015 i **(g)** osiguranje na imovini roditelja u skladu s odredbama čl. 178. st. 2. te čl. 179. ObZ-a 2015.

U adhezijskom postupku koji bi se vodio uz bračni, maternitetski odnosno paternitetski spor stranke u postupku bile bi, uz roditelje i dijete, u načelu zastupano po posebnom skrbniku (*arg. ex* čl. 414. st. 2., čl. 487. ObZ 2015), i centar za socijalnu skrb (*arg. ex* čl. 354. st. 2. t. 7., čl. 486. ObZ 2015), kao i druga osoba, ustanova socijalne skrbi ili udomitelj kojima se dijete povjerava (*arg. ex* čl. 486. ObZ 2015). U adhezijskom postupku o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta u kojem centar za socijalnu skrb ima položaj stranke centar je ovlašten iznositi činjenice koje druge stranke nisu navele, predlagati dokaze i podnositi pravne lijekove protiv dijela odluke u kojem se odlučuje o mjerama (čl. 354. st. 3. ObZ 2015). S obzirom na pravne lijekove, odluka o mjeri za zaštitu prava i dobrobiti djeteta bila bi samostalna te bi se protiv nje mogli podnositi oni pravni lijekovi i zbog razloga koji su propisani za samostalni izvanparnični postupak u kojem se inače odlučuje o toj mjeri (v. komentar uz čl. 489. ObZ 2015).

(4) Prema čl. 413. st. 2. ObZ-a 2015, sud može oficijelno, adhezijski uz bračni spor odlučiti i o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s maćehom ili očuhom, ako su u trenutku prestanka bračne zajednice živjeli zajedno i brinuli se o djetetu. Pravo na ostvarivanje osobnih odnosa imaju obostrano dijete i druge osobe ako su dulje vrijeme živjele u obitelji s djetetom, kroz to se vrijeme brinule o djetetu i s njim imaju razvijen emocionalni odnos (v. čl. 120. st. 2. ObZ 2015). U adhezijskom postupku koji bi se vodio uz bračni spor, stranke u postupku bile bi roditelj(i) koji ostvaruje(u) roditeljsku skrb, dijete te maćeha odnosno očuh (*arg. ex* čl. 413. st. 2., čl. 120. st. 2., čl. 479. st. 6. ObZ 2015). S obzirom na pravne lijekove, odluka o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s maćehom ili očuhom bila bi samo-

stalna te bi se protiv nje mogli podnositi oni pravni lijekovi i zbog razloga koji su propisani za samostalni izvanparnični postupak u kojem se inače odlučuje o ostvarivanju tih osobnih odnosa s djetetom (v. komentar uz čl. 478. ObZ 2015).

IZ SUDSKE PRAKSE

1. U ovom predmetu odlučivalo se o isplati naknade za uskraćeno uzdržavanje u smislu odredbe čl. 289. st. 1. ObZ-a 2015.

U obrazloženju drugostupanjske odluke izneseno je shvaćanje da je u primjeni ObZ-a 2003 (čl. 232.) za isplatu naknade za uskraćeno uzdržavanje bilo potrebno potrebe djeteta u parnici utvrditi s obzirom na dob djeteta u kojoj je uzdržavanje uskraćeno. Dalje, u pogledu utvrđivanja mogućnosti roditelja koji je uskratio uzdržavanje, u drugostupanjskoj odluci istaknuto je da ObZ 2003 nije sadržavao izričitu odredbu o tome koje je mogućnosti potrebno utvrditi: one koje su postojale u vrijeme za koje se uzdržavanje traži ili one koje postoje u vrijeme kad se uzdržavanje određuje.

Drugostupanjski sud je istaknuo da ObZ 2015 izrijekom propisuje da se ukupne mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja koje sud utvrđuje u parničnom postupku odnose na prihode i imovinsko stanje roditelja koji ima obvezu plaćati uzdržavanje u vrijeme kad se uzdržavanje određuje.

Stoga je drugostupanjski sud zauzeo stajalište da se u parnici u kojoj maloljetno dijete traži isplatu naknade za uskraćeno uzdržavanje u smislu odredbe čl. 289. ObZ-a 2015 potrebe maloljetnog djeteta utvrđuju prema razdoblju za koje se uzdržavanje traži, odnosno u kojem je uzdržavanje uskraćeno, dok se ukupne mogućnosti roditelja kao obveznika uzdržavanja utvrđuju prema okolnostima koje postoje u vrijeme kad se uzdržavanje određuje, odnosno u vrijeme zaključenja glavne rasprave.

“Retroaktivnost u primjeni prava je iznimka koju zakon mora izrijekom propisati, što je ObZ/15 i propisao u slučaju uskraćenog uzdržavanja mal. djeteta. Međutim, u pravnoj regulativi tog instituta ObZ/15 propisao je izrijekom retroaktivnost u vezi s utvrđivanjem pravno relevantnih činjenica koje se tiču potreba djeteta jer ih je u članku 314. vezao uz dob djeteta. Međutim, za razliku od ObZ/14, ObZ/15, koji se primjenjuje u konkretnom slučaju, nije propisao retroaktivnost u pogledu utvrđivanja činjenica koje se tiču mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja, već je u tom pogledu zadržao opće procesno pravilo glede utvrđivanja činjenica, a to je da se pravno odlučne činjenice utvrđuju prema trenutku do kada su stranke imale mogućnost iznositi činjenice i predlagati dokaze u postup-

ku ili prema trenutku do kojeg je sud mogao koristiti svoja inkvizitorna ovlaštenja u statusnim i obiteljskim stvarima, a prema kojima se pravno odlučne činjenice utvrđuju prema okolnostima koje su postojale u vrijeme zaključenja glavne rasprave.” (str. 4. citirane odluke)

“S druge strane, okolnost da se u parnici radi uskraćenog uzdržavanja potrebe djeteta utvrđuju prema okolnostima iz vremena kad je uzdržavanje uskraćeno, a mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja utvrđuju prema okolnostima koje postoje u vrijeme kad se uzdržavanje određuje, po ocjeni ovog suda nije u protivnosti s dobrobiti djeteta zato što se radi o predvidivim okolnostima koje na jednak način važe za svu djecu, kao i zbog toga što zahtjev za naknadu uskraćenog uzdržavanja nije isključivo imovinsko-pravni zahtjev, već predstavlja kombinaciju imovinskopravnog i statusnog zahtjeva budući da se radi o pravnom institutu obiteljskog prava osobne i imovinskopravne naravi.” (str. 4. citirane odluke)

ŽS u Splitu, Gž-249/2019-2 od 24. siječnja 2019.

2. Drugostupanjski sud ukinuo je presudu suda prvog stupnja u dijelu u kojem nije odlučeno o uzdržavanju djece stranaka, u sporu radi razvoda braka. Sud utvrđuje da prvostupanjskom presudom nije odlučeno o uzdržavanju djece stranaka, što je prvostupanjski sud bio dužan učiniti sukladno odredbi čl. 413. st. 1. t. 1. ObZ-a 2015, po kojoj sud po službenoj dužnosti odlučuje i o uzdržavanju djeteta odlukom kojom se brak razvodi. Drugostupanjski sud ističe da su neodlučni i nejasni navodi obrazloženja prvostupanjske presude da tuženik nije postavio zahtjev za uzdržavanje, a da je tužitelj postavio općenit zahtjev za uzdržavanje petero djece, pa da zato sud nije odlučio o novčanom doprinosu roditelja koji ne živi sa svojim djetetom. Dalje, drugostupanjski sud navodi da je zbog pogrešnog pravnog stajališta izostala odluka koju je sud morao donijeti, a razlozi za to su nejasni i neodređeni, pa se u tom dijelu presuda ne može ispitati, čime je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a, na koju ovaj sud pazi po službenoj dužnosti (prij. čl. 365. st. 2. ZPP).

Napomena: Nakon donošenja ZIDZPP-a 2019, prema odredbi čl. 365. st. 2. ZPP-a drugostupanjski sud više ne pazi po službenoj dužnosti na povredu iz čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a.

ŽS u Zagrebu, Gž Ob-280/2018 od 13. ožujka 2018.

3. Drugostupanjski sud ukinuo je prvostupanjsku presudu o razvodu braka s obrazloženjem da prvostupanjska presuda ne sadržava odluku o

roditeljskoj skrbi, odnosno hoće li roditeljsku skrb roditelji ostvarivati zajednički i sporazumno ili jedan roditelj samostalno, kako to proizlazi iz čl. 104. i čl. 105. ObZ-a 2015, čime je ostvarena bitna povreda postupka iz čl. 354. st. 1. t. 11 ZPP-a te se odluka ne može ispitati.

ŽS u Zagrebu, Gž Ob-1428/2016 od 6. prosinca 2016.

4. Drugostupanjski je sud potvrdio rješenje o privremenoj mjeri kojom je roditelju kao predlagatelju dopušteno da poduzme radnje i upiše dijete u osnovnu školu, s obrazloženjem da je trebalo primijeniti odredbu čl. 413. st. 1. t. 1. ObZ-a 2015. Pritom drugostupanjski sud ističe da se prvostupanjski sud pogrešno pozvao na odredbu čl. 347. st. 1. i 2. Ovršnog zakona.

Prema stajalištu drugostupanjskog suda izraženom u ovom predmetu, osiguranje privremenim mjerama može se izricati samo u skladu s odredbom čl. 529. st. 1. ObZ-a 2015, dakle privremena mjere o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i ostvarivanje osobnih odnosa te privremena mjera radi uzdržavanja. Stoga je u ovom predmetu, po mišljenju drugostupanjskog suda, trebalo primijeniti odredbu čl. 413. st. 1. t. 1. i st. 2. t. 3. ObZ-a 2015 te tretirati prijedlog kao prijedlog za izricanje mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

“Okolnosti konkretnog slučaja upravo su takve da *dijete* stranaka mora nastaviti školovanje, dakle upisati se u drugi razred OŠ jer je osnovno školovanje, sukladno čl. 4. Zakona o odgoju, obvezno za sve učenike, da ml. dijete stranaka faktično živi s *jednim roditeljem* - predlagateljem u mjestu G., iako je dodijeljeno na skrb *drugom roditelju* - protustranci (u tijeku je odgoda ovrhe radi predaje djeteta) i formalno je prijavljeno na adresi prebivališta u O., gdje mu je odobren upis u školu (čl. 16. Zakona o odgoju), pri tome prvenstvo vodeći računa o interesima mlt. sina stranaka i njegovoj ne samo obvezi nego i pravu na školovanje, valjalo je udovoljiti prijedlogu predlagatelja.”

ŽS u Zagrebu, Gž Ob-1265/2016 od 11. listopada 2016.

5. Drugostupanjski sud navodi da se prvostupanjski sud, donoseći privremenu mjeru u postupku razvoda braka, kojom se daje odobrenje mlt. djetetu stranaka da se upiše u 1. razred OŠ u D., pogrešno pozvao na čl. 347. st. 1. Ovršnog zakona, umjesto na čl. 413. st. 2. t. 3. ObZ-a. Dalje, sud ističe da je riječ o specifičnom pravnom odnosu između roditelja i djece koji je uređen odredbama ObZ-a 2015. Pritom, prema shvaćanju drugostupanjskog suda, jedine privremene mjere koje sud može izricati jesu one

propisane odredbom čl. 529. st. 1. ObZ-a 2015, a to su privremena mjera o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i ostvarivanje osobnih odnosa te privremena mjera radi uzdržavanja.

“S obzirom na to da nije sporno da tuženik s mlt. djetetom živi u D., a da se sukladno čl. 16. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi učenik upisuje u određenu osnovnu školu prema upisnom području, odnosno na temelju prebivališta odnosno prijavljenog boravišta, a prebivalište mlt. djeteta stranaka još je uvijek formalno u R. G., to se u konkretnoj situaciji, prema stajalištu suda, radi o prijedlogu za izricanje mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, a izricanje takve mjere propisano je čl. 413. st. 2. t. 3. ObZ-a 2015.”

Stoga je prema ocjeni drugostupanjskog suda prvostupanjski sud trebao udovoljiti prijedlogu tuženika temeljem materijalnog prava sadržanog u odredbi čl. 413. st. 2. t. 3. ObZ-a 2015 u vezi sa st. 1. t. 1. toga članka te izreći predloženu mjeru, a ne odrediti privremenu mjeru. No time što je prvostupanjski sud odredio privremenu mjeru pozivom na Ovršni zakon, a ne mjeru prema odredbi čl. 413. st. 2. t. 3. ObZ-a 2015, ne dovodi se u pitanje pravilnost i zakonitost pobijane odluke.

ŽS u Zagrebu, Gž Ob-1164/2016 od 27. rujna 2016.

V. i SUDSKU PRAKSU uz čl. 354. i čl. 536. ObZ-a 2015.

Pravni položaj i zastupanje djeteta

Članak 414.

(1) Dijete je stranka postupaka u kojima se odlučuje o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta, neovisno o tome je li ga pokrenulo.

(2) Dijete u postupku iz stavka 1. ovoga članka zastupa poseban skrbnik imenovan za taj postupak sukladno članku 240. ovoga Zakona, osim ako je ovim Zakonom propisano da dijete zastupa zakonski zastupnik ili centar za socijalnu skrb.

(3) Roditelji djeteta nisu ovlašteni uz posebnog skrbnika poduzimati radnje u postupku u ime djeteta.

I. Opće napomene

Odredbama čl. 414. ObZ-a 2015 izrijekom je uređeno sudjelovanje djeteta kao stranke u postupcima u kojima se odlučuje o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju, kao i